

**KANSAINVÄLISET REITTI- JA VIITOITUSMERKINNÄT
SELVITYS - REILA REITTIMERKINTÖJEN
TURVALLISUUS, PILOTTIALUEENA LAPPI
HANKKEELLE**

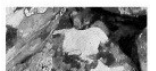
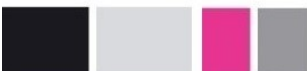
Tekijä

Sini Kestilä

Lapin Ammattikorkeakoulu

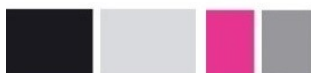
Matkailun tutkimus- ja koulutusinstituutti

2015

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	3
2 RUOTSIN JA NORJAN REITTI- JA VIITOITUSMERKINNÄT	3
2.1 RUOTSI.....	4
2.2 NORJA.....	7
3 EU:N KÄYTÄNNÖT JA SÄÄDÖKSET REITTI- JA VIITOITUSMERKINNÖILLE	9
4 MUITA KANSAINVÄLISIÄ ESIMERKKEJÄ REITTI- JA VIITOITUSMERKINNÖISTÄ.....	9
4.1 EUROOPPA.....	9
4.2 USA.....	12
4.3 KANADA	17
LÄHTEET	20
KUVAT.....	23

1 JOHDANTO

REILA -hankkeen yhtenä toimenpiteenä on saavuttaa yhtenäiset pelastus- ja paikannusmerkinnät maastossa oleville reiteille. Tähän tavoitteeseen pääsemiseksi muun muassa kartoitetaan jo olemassa olevia merkintäkäytännöistä kansallisella sekä kansainvälisellä tasolla. (Hankehakemus, Toimenpide 2.)

Tässä selvityksessä keskitytään kansainvälisten reittimerkintöjen kartoitukseen. Erityisesti tarkastellaan Ruotsin ja Norjan käytäntöjä reitti- ja viivoitusmerkinnöissä, jotta saadaan selville onko niissä yhteneväisyyksiä Suomen kanssa. Lisäksi käydään läpi Euroopan Unionin käytännöt ja säädökset sekä tarkastellaan kansainvälisellä tasolla esimerkkejä reitti- ja viivoitusmerkinnöistä. Sillä reittimerkintöjen suunnittelussa on hyvä huomioida myös kansainväliset matkailijat, koska Suomessa kansainvälisiä yöpymisiä rekisteröitiin vuonna 2013 5,9 miljoonaa (Jänkälä 2014, 31).

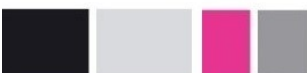
2 RUOTSIN JA NORJAN REITTI- JA VIITOITUSMERKINNÄT

Hankkeen rahoituspäätöksessä suositeltiin, että selvitetäisiin matkailun kehittämisen kannalta onko Ruotsin ja Norjan rajojen yli menevistä reiteistä haettavissa yhteneväisyyksiä (Rahoituspäätös, 5 Lisätiedot). Hankkeen toimintaympäristönä on Suomessa Lappi, joten tässä selvityksessä myös keskitytään tarkastelemaan Norjan ja Ruotsin osalta niiden pohjoisia alueita.

Jokamiehenoikeudet ovat voimassa myös Ruotsissa (Allemansrätt) ja Norjassa (Allemansretten) ja ne ovat lähes samanlaiset Suomen kanssa. Norjassa ne ovat nimellä ulkoilulaki. (Luonnossa.fi.)

Suomella, Ruotsilla ja Norjalla on yhteisiä rajojen yli kulkevia reittejä. Suomessa on muun muassa yrityksiä joiden reitit poikkeavat myös Ruotsin puolelle.

- Ylläksellä on Snow Fun safarit, jonka kelkkareittejä pitkin voi poiketa Ruotsin puolella (snowfunsafaris).
- Tornionjokilaaksossa on yritys, joka toimii sekä Suomen että Ruotsin puolella (Westribe.fi). Yrittäjä kertoo, että Ruotsin puolella moottorikelkkareitit ovat tarkoin merkittyjä ja merkitsemistapa ei eroa paljoakaan Suomen moottorikelkkareittien merkinnöistä. Muiden reittien osalta hän ei tiedä onko Ruotsin puolella ohjeistuksia tai säädöksiä merkintöihin, mutta kuvailee reittimerkintöjen kenttää melko sekalaiseksi. (Palokangas, A-P 2015.)
- Victorian reitti kulkee Ruotsin ja Suomen rajaa pitkin Norjaan ja sen kunnossapidosta huolehtii Ruotsin metsähallitus (Karesuando.se).

2.1 RUOTSI

Ruotsissa päävastuussa kansallisesta reittiverkostosta on Ruotsin Ympäristöministeriön alaisuuteen kuuluvalla Ruotsin Ympäristönsuojeluvirastolla (Naturvårdsverket), mutta reittien paikallishallinnointi ja -huolto tapahtuu lääninhallituksissa. Kansallisen reittiverkoston lisäksi Ruotsista löytyy myös paljon muita reittejä ja niitä hallinnoi muun muassa kunnat, matkailuyritykset ja yksityiset reittienhaltijat. (Svenska Turistföreningen.)

Ruotsissa noudatetaan Ympäristönsuojeluviraston (Naturvårdsverket) laatimia kansallisia ohjeistuksia (Björkelid 2015). Ohjeistuksissa neuvotaan muun muassa merkitsemään reitit niin että niistä on mahdollisimman vähän haittaa luontokokemukselle ja materiaalien toivotaan olevan ympäristöystävällisiä. Ainoastaan jos on tarpeellista, käytetään tiehallinnon määäämiä peltikylttejä. Esimerkiksi talvimerkeissä noudatetaan standardia SIS 03 15 22. (Lundin 2003,78.)

Useita reittejä käytetään sekä kesäisin että talvisin. Talvireitit merkitään 40 cm välein punaisella ristillä joka on kiinnitetty tolppaan ja kesäisin merkit on usein maalattu kiviin, keppeihin ja metsässä puunrunkoihin. (Svenska Turistföreningen.)

Kuva 1. Avotunturissa talvireitit ja yhdistetyt talvi-

kesäreitit on merkitty ristiviitoilla. (Luontoon.fi)

Kuva 2. Reittimerkki Norrbottenin läänissä sijaitsevasta reitistä.

(www.sirkkaimage.com)

Ruotsissa on 29 kansallispuistoa (Naturvårdsverket). Melkein kaikissa puistoissa on merkattuja reittejä, joilla useimmilla voi vaeltaa, hiihtää ja pyöräillä. Osassa voi myös kulkea kanootilla ja kymmenellä puistolla on tarjota reittejä myös pyörätuolilla liikkuville. Jokaisella kansallispuistolla on myös omat erityissäännöt, jotka löytävät puistojen internetsivuilta tai infotauluilta ja jokamiehenoikeuksia ei sovelleta puistoissa täysimääräisinä. (Sweden's 29 national parks.)

- **Moottorikelkkareitit:** Moottorikelkkailu on kiellettyä kansallispuistoissa ja monilla luonnonsuojelualueilla (Norrbotten Länsstyrelsen 2004). Lisäksi moottorikelkkailu on kiellettyä jos siitä on vahinkoa esimerkiksi luonnolle (Naturvårdsverket) Tunturireitit on merkitty vinoristeillä ja lisäksi löytyy sääntöjä, jotka ovat merkitty kylteillä ja merkeillä. Jotkut kelkkareitit ovat myös yhdistettyjä hiihtoreittejä. (Nationella Snöskoterrådet)

Kuva 3. "Määrätty moottorikelkkareitti merkitään määräysmerkillä, moottorikelkan kuvalla varustetulla sinisellä, pyöreällä kyltillä. Tämä tarkoittaa, että sinun on seurattava reittiä. Reitiltä poikkeaminen on aina kielletty." (Nationella Snöskoterrådet)

Kuva 4. "Suositeltu moottorikelkkareitti merkitään opastusmerkillä; neliskulmainen kyltti, jossa on sininen moottorikelkan kuva valkoisella pohjalla tai päinvastoin, valkoinen moottorikelkan kuva sinisellä pohjalla. Merkki ilmoittaa, että ajat turvallisimmin ja tuotat vähiten häiriötä sillä reitillä. Reitillä pysyttelemine on suositeltavaa, mutta siltä poikkeaminen ei ole kiellettyä." (Nationella Snöskoterrådet)

Kuva 5. "Joillakin reiteillä moottorikelkalla ajo on kielletty. Reitit on tällöin merkitty kieltomerkeillä." (Nationella Snöskoterrådet)

Kuva 6. "Jotkut reitit voivat olla merkittyjä opastusmerkein, joissa on punainen vino poikkiviiva. Sinun ei tule käyttää sellaisia reittejä. Näillä reiteillä ajo ei tosin ole kiellettyä, mutta se on sopimatonta." (Nationella Snöskoterrådet)

Kuva 7. "Moottorikelkoilla on pysähtymisvelvollisuus maantietä ylitettäessä." (Nationella Snöskoterrådet)

Kuva 8. "Punaiset vinoristit pylväissä tarkoittavat talvireittiä. Näitä käytät yhdessä hiihtäjien, jalankulkijoiden ja koiravaljakoiden kanssa. Tarkista aina onko moottorikelkalla ajo reitillä sallittua. Tällöin reitti pitää olla merkitty täydentävin merkein." (Nationella Snöskoterrådet)

- **Vaellusreitit:** Esimerkiksi Ruotsin tunnetuin vaellusreitti 800 km pitkä Kalottireitti kulkee myös Norjan ja Suomen alueilla. Osa reitistä on merkitty vain kesäreittinä. (Luontoon.fi.) Reitien merkinnän ovat Suomen ja Norjan puolella erilaiset kuin ne ovat Ruotsin puolella. Vaeltajan täytyy olla tietoinen asiasta. (Kilpisjärven luontokeskus)
- **Maastohiitoreitit:** Ruotsissa on Ruotsin hiihtoliitto joka edustaa useita talviurheilulajeja (Svenska Skidförbundet 2015). Sen sivustoilla on ohjeistus hiihtoradan merkitsemisestä (Wikenståhl & Nyström 2006, 23- 28). Skidspår.se (2015) sivustolla on tarkempaa tietoa reiteistä murtomaahiihtäjille muun muassa kartoja.
- **Vesireitit:** Ruotsissa on esimerkiksi Ruotsin kanoottiliitto (Svenska Kanotförbundet 2015), jonka sivustolta löytyy linkki kanoottireittioppaaseen (Kantoguiden.com 2015).
- **Maastopyöräreitit:** Monissa Ruotsin hiihtokeskuksissa on maastopyöräreittejä kesäaikaan (Visit Sweden). Osa reiteistä on merkattuja, mutta silti on suositeltavaa pitää mukana myös karttaa reitistä (Cycletourer website).

2.2 NORJA

DNT - Norwegian Trekking Association on Norjassa toimiva ulkoiluaktiiviteetteja organisoiva taho, joka mahdollistaa muun muassa hiihto- ja vaellusreittien käytön. Reittien viitoittamisen apuna käytetään usein paikallisten tietämystä parhaista ja turvallisimmista reiteistä. (DNT - esite, 7-15.)

- **Moottorikelkkareitit:** Moottorikelkkareittejä on Norjassa paljon ja ne ovat laadukkaita. Moottorikelkkailu on sallittua ainoastaan reiteillä ja niissä se on maksutonta. Ulkopuolella reittejä ajo on kiellettyä ja siitä sakotetaan. (Skoganvarre Villmark 2015.)

Kuva 9.

Moottorikelkkareittimerkki Longyearbyen, Svalbard, Norja. (123rf.com)

- **Vaellus- ja maastopyöräreitit:** Reitit merkitty niin, että ne on helppo havaita myös huonossa näkyvyydessä. Kesäisin reitit ovat merkattu vuoristossa punaisella T kirjaimella kiviin ja "rajapyykkeihin". Metsässä reitit ovat merkitty puihin ja pylväisiin maalattuina sinisinä viivoina. (DNT 2015.)

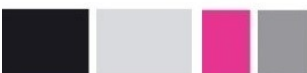
kahluupaikka. (ylitalot.net.)

Kuva 10. Merkitty

merkitty vaellusreitti. (Singletracknarvik.com)

Kuva 11. Hyvin

Kuva 12. Punainen

vaellusreittimerkki. (Norwegian Trekking Association)

- **Maastohiitoretit:** Maastohiitoretit ovat merkitty punaisilla nauhoilla jotka ovat kiinni väliaikaisissa risuissa, kepeissä jne. Reittien merkintä aloitetaan vasta aikaisintaan helmikuussa. Joillakin hihtokeskuksilla on myös omia reittien merkintätapoja. (DNT 2015.)

3 EU:N KÄYTÄNNÖT JA SÄÄDÖKSET REITTI- JA VIITOITUSMERKINNÖILLE

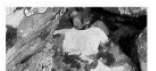
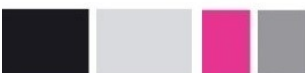
EU:lla ei ole suoranaisesti säädöksiä tai ohjeita koskien maastoreittimerkintöjä (Europe Direct). EU:lta löytyy direktiivi koskien kansallisten paikkatietoinfrastruktuurien yhteentoimivuutta. INSPIRE-direktiivi 2007/2/EY, jonka tarkoitus on luoda yhtenäiset puitteet paikkatietoaineistojen saatavuudelle ja käytölle Euroopassa. (mmm.fi.) ”Direktiivin toimeenpanoa varten on Suomessa säädetty laki paikkatietoinfrastruktuurista (421/2009), joka tuli voimaan 17.6.2009.” (Laki paikkatietoinfrastruktuurista 421/2009)

4 MUITA KANSAINVÄLISIÄ ESIMERKKEJÄ REITTI- JA VIITOITUSMERKINNÖISTÄ

4.1 EUROOPPA

- **Vaellus- maastopyöräily- ratsastus- ja kävelyreitit**

Saksa: Suomen ladun hallinnoimassa Boaf – hankkeessa on tehty vertailuanalysejä ulkoiluliikuntapaikoista Länsi-Euroopan ja Kanadan välillä. Siinä yhtenä esimerkkinä hyvistä käytännöistä mainitaan saksalaiset kävelypolut, joita on eritasoisia ja -pituisia.

Saksassa pyritään kehittämään ja parantamaan reitistöjen tasoa ja he myös suosittelevat, että retkeily- ja kävelyreitit koottaisiin internettiin, jotta ne olisivat helposti saavutettavissa. (Valkama 2013, 3-35.)

Puola: Puolan matkailusivustolta (Polish Tourist and Sightseeing Society (PTTK)) löytyy opastusta vaeltamisreitimerkintöihin. Siellä muun muassa kerrotaan, että eri polut on merkitty eri väreillä ja polkujen varrella merkit löytyvät punaisella puiden rungoilta. Sivustoilta löytyy myös tietoa muun muassa vesireiteistä, joiden merkitsemisestä PTTK vastaa. (PTTK)

Iso-Britannia: Iso-Britannian kansallispuistojen (National Parks UK) internetsivustolla on ohjeistusta reittien käytöstä. Muun muassa sellaiset reitit jotka ovat merkitty keltaisella tai niissä lukee ainoastaan "footpath", ovat tarkoitettu ainoastaan vaellus- tai kävelyreiteiksi. Muita reittejä ovat "bridleways", jota saa käyttää myös ratsastajat ja pyöräilijät. Lisäksi ovat "byway", joiden käyttö on periaatteessa sallittu kaikilta, myös ajoneuvoilta. "National trail" -reitti yhdistää eri reittejä ja se on merkitty tammenterho - symbolilla.

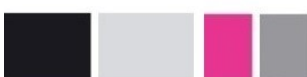

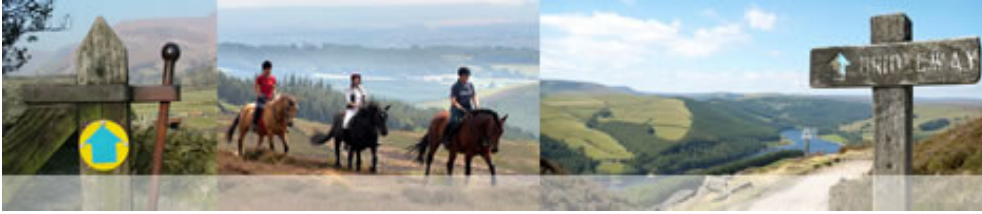
Sue Osborne. (Eynsham Parish Council.)

Kuva 13. Footpath -merkki. Kuvaaja

Kuva 14. Footpath -merkki. (Hantsweb)

Kuva 15. Bridleway

viitoissa on siniset merkit. (National parks)

Kuva 16. Bridleway -merkki. (Hantsweb)

Kuva 17. Byway -viitoissa on punaiset merkit. (National parks)

Kuva 18. Byway -merkki. Tiet eivät aina kuitenkaan sovellu moottoriajoneuvoille. (Hantsweb)

Kuva 19. Tammenterho -symbolilla merkitty National trail -reitti. (National parks)

- **Maastohiitoreitit**

Saksa: Beuth Verlag on Euroopan johtava standardien julkaisija. Sen tytäryhtiönä toimii Saksan standardointi-instituutti DIN. Julkaisuissa on standardeja koskien maastohiitoreittien merkintöjä ja kylttejä. (Beuth Verlag)

4.2 USA

Recreational Trails Program eli RTP on Department of Transportation's Federal Highway Administration eli FHWA tukiohjelma, joka tarjoaa rahoitusta maastoreittien ja -polkujen kehittämiseen ja ylläpitämiseen (FHWA). Yhdysvalloissa osavaltiot saavat hallinnoida itse maastoreitteihin liittyviä kehitysohjelmaa. RTP:ltä osavaltiot voivat hakea erilaisia tukia kehitystyötä varten. (RTP 2014, 4-5.) RTP hallinnoi myös laajaa tietokantaa, jossa on muun muassa raportteja erilaisista reitteihin liittyvistä projekteista (Recreational Trails Program (RTP) Database). Tietokannan ylläpito on osa projektia, jonka takana on ajatus, että sitä voivat hyödyntää eri viranomaiset ja organisaatiot Yhdysvalloissa (RTP 2014, 6).

Yhdysvalloissa on internetsivu American Trails, joka on kansallinen voittoa tavoittelematon organisaatio. Sen sivuilla on tietoja muun muassa reittien suunnittelusta, rakentamisesta, rahoituksesta ja kehittämisestä. (American Trails)

- **Pennsylvania:** Osavaltio on julkaissut heinäkuussa 2008 ohjeistuksen maastoreittien merkitsemisestä. Ohjeistus nojaa metsätaloudesta vastaavan osaston (Bureau of Forestry) ja osavaltioiden puistoista vastaavan osaston (Bureau of State Parks) säännöksiin. Ohjeistuksessa reitit on jaettu kevyeen liikenteeseen (vaellus, lumikenkäily, ratsastus, hiihto ja pyöräily ja moottoroituun liikenteeseen (mm. moottorikelkailu). (Pennsylvania Department of Conservation and Natural Resources.)

Kuva 20. Kansainvälisiä ja standardisoituja tunniste symboleja. (Pennsylvania Department of Conservation and Natural Resources)

Kuva 21. Osavaltion metsien ja puistojen jaetun reitin symboli. (Pennsylvania Department of Conservation and Natural Resources)

Kuva 22. Osavaltion metsissä vaellusreitit merkitään oranssilla symbolilla ja sitä ei saa käyttää muiden reittien merkitsemiseen. (Pennsylvania Department of Conservation and Natural Resources)

- Rectangular white-on-brown background
- 4X4 routed wood, or Carsonite posts with white on brown background

Kuva 23. Informaatiokyltti osoittamaan suuntaa, sijaintia tai etäisyyttä. (Pennsylvania Department of Conservation and Natural Resources)

Kuva 24. Moottorikelkkareitti merkitään oranssilla ruudulla jossa on heijastavat valkeat reunat. (Pennsylvania Department of Conservation and Natural Resources)

Kuva 25. Maastohiihtireitti symboleja. (Pennsylvania Department of Conservation and Natural Resources)

Kuva 26. Reittien vaikeusaste symboleja.

(Pennsylvania Department of Conservation and Natural Resources)

- **Tennessee:** Osavaltio on julkaissut reitteihin liittyen Tennessee Recreation Trails Manual -ohjeistuksen, jossa ohjeistetaan kuinka rakennetaan ja ylläpidetään toimivia kevyenliikenteen maastoreittejä. Ohjeistuksen mukaan muun muassa reittien merkinnät täytyy olla Manual of Uniform Traffic Control Devices (MUTCD) ohjeistuksen mukaisia. (Richards 2007, 4-31.)
- **New York:** Osavaltion ohjeistuksessa suositellaan, että merkit tulee sijoittaa niin että ne ovat helposti näkyvissä ja lisäksi niiden grafiikan tulee olla yleisesti ymmärrettävissä. Ohjeistuksessa on informaatioita millaisia materiaaleja, fontteja, symboleja ja värejä merkeissä tulee käyttää sekä mitkä ovat väristandardit. (Technical Document 7 2010, 12-15.)

Symbol	Use	Symbol	Use
	Hiking (pedestrian)		Accessible (must conform to specific standards)
	Snowmobiling		Inline Skating (roller blading)
	Equestrian (horse trail)		Skateboarding
	Bicycling		Snowshoeing
	Mountain Biking		
	Cross-Country Skiing		Easiest (green)
	Interpretive (cultural history or nature trail)		More Difficult (blue)
	Fitness		Most Difficult (black)

Kuva 27. Symboleja joita on maastoreittimerkeissä. (Technical Document 7)

- Duluthin kaupungissa on tehty suunnitelma sen maastohiihtoreittien parantamiseksi. Siinä reittien merkitsemisessä on otettu huomioon esimerkiksi merkintöjen informatiivisuuteen ja nykyiseen kuntoon. (Larson 2014,3-27.)

Kuva 28. Hiihtoladun vaikeustasomerkintä. (Larson, 2014)

- Aikaisemmin USA:ssa reittimerkit kaiverrettiin puuhun USA:n metsähallituksen eli US Forest Service standardien mukaan ja näitä merkintöjä näkee edelleen vielä useilla reiteillä. Nykyään merkinnät usein tehdään maalaamalla puuhun tai kasataan kiviä merkeiksi(Trail Duck). (HowToWilderness.com.)

elpymässä. (HowToWilderness.com)

Kuva 29. Puuhun kaiverrettu i-symboli, joka on

Kuva 30. Maalattu symboli, joka osoittaa suuntaa. (HowToWilderness.com)

<p>CONTINUE STRAIGHT</p>	<p>START OF TRAIL</p>	<p>RIGHT TURN</p>
<p>SPUR LEADING TO A DIFFERENT TRAIL</p>	<p>END OF TRAIL</p>	<p>LEFT TURN</p>

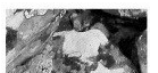
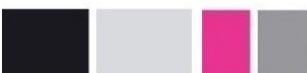
Kuva 31. Symboleja, joita löytyy maalattuna puista.

(HowToWilderness.com)

Kuva 32. Polkumerkintä eli Trail Duck. Kuva: Lisa Jarvis .

(HowToWilderness.com)

Kuva 33. Trail Duck. (HowToWilderness.com)

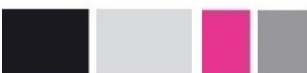

(HowToWilderness.com)

Kuva 34. Tyypillinen polkumerkintä.

4.3 KANADA

Park Canada on sivusto, jossa on tietoja Kanadan kansallispuistoista ja se on perustettu 1998 Kanadan hallituksen toimesta (Parks Canada). Sen sivustoilla on muun muassa ohjeistus kansallispuistojen reittimerkinnoistä, jotka noudattavat ohjelmaa nimeltä Canada's Federal Identity Program (fip) (Parks Canada 2007, s1-p2).

Trans Canada Trail (2015) on sivusto josta voi etsiä sekä löytää tietoja reiteistä (vaellus, moottorikelkka, hiihto, pyöräily jne.). Sivustolta löytyviä reittejä ylläpitävät paikalliset organisaatiot, provinssit, kansalliset virastot ja kunnat ympäri Kanadaa.

- **Ontario:** Ohjeistuksessa muun muassa mainitaan, että International Symbols of Accessibility (ISA) saa käyttää vain niillä reiteillä joista löytyy kaikki ISA:n hyväksymät standardit. Ontariossa reittimerkinnöissä käytetään usein maalattuja merkkejä, koska ne ovat edullisia, helppoja huoltaa ja käyttää. (Ontario`s Best Trails 2006 69-160.)

Kuva 35. ISA:n opastesymboli. (Ontario`s Best Trails)

The Bruce Trail on julkinen polku Niagara:lta Tobermory:lle ja se sijaitsee etelä Ontariossa. Polulla on sallittu kulku vain jalkaisin. Pääreitti on merkattu sinisellä symbolilla ja siitä sivuavat reitit valkoisella symbolilla. (Bruce Trail Conservancy)

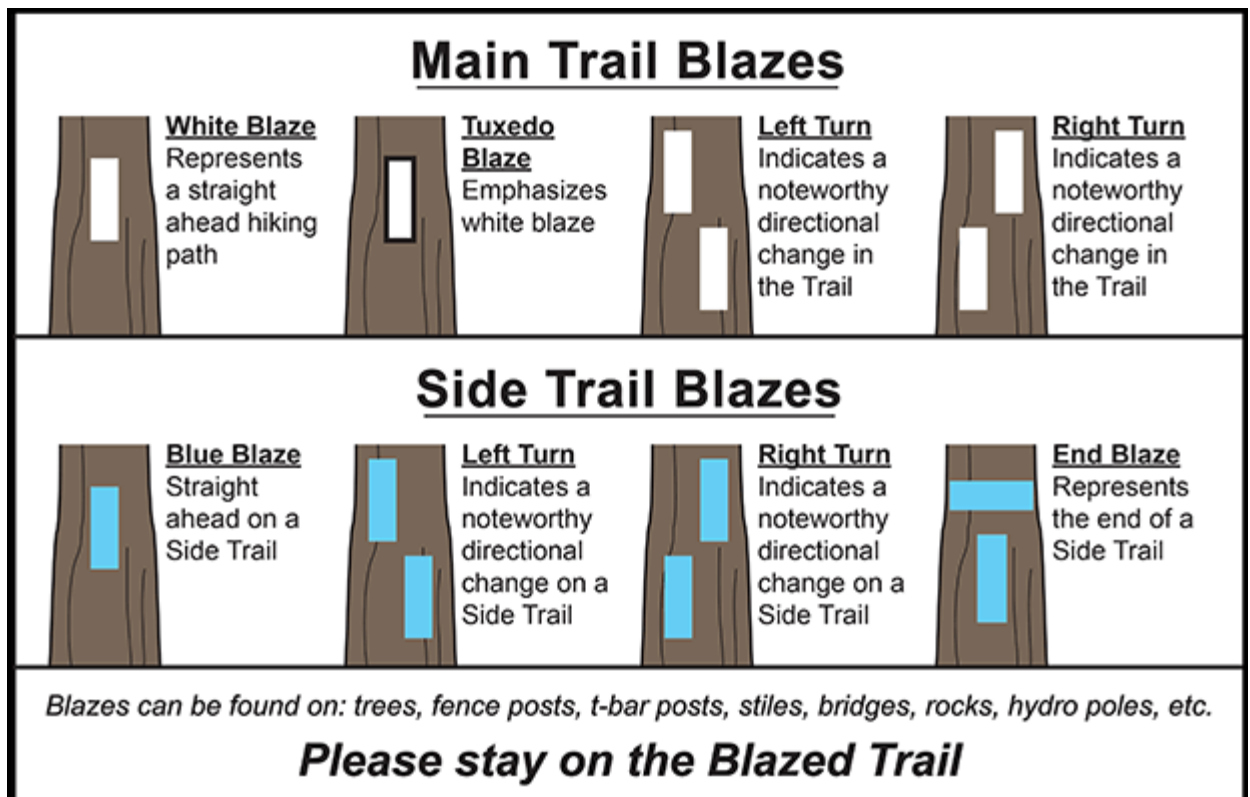
Kuva 36. Pääreitti valkoisin merkein.

(Bruce Trail Conservancy)

Kuva 37. Sivureitti sinisin merkein.

(Bruce Trail Conservancy)

Kuva 38. Reittimerkkien selitykset. (Bruce Trail Conservancy)

- **Moottorikelkkailu:** Kanadassa toimii voittoa tavoittelematon organisaatio nimeltään Canadian Council of Snowmobile Organizations (CCSO) (2014), jonka visiona on luoda yhtenäinen moottorikelkkareitti verkosto Kanadaan.

LÄHTEET

American Trails.2015. Viitattu 2.10.2015 <http://www.americantrails.org/support.html>.

Beuth Verlag. 2015. Viitattu 25.9.2015

<http://www.beuth.de/cn/d29ya2Zsb3duYW1IPXJlbGF0ZWREb2NTZWYyY2gmYXJ0aWQ9MjAyNDg5MiZsYW5ndWFnZWlkPWVu.html>

Björkelid, F. 2015. Reservatsförvaltare. Länsstyrelsen Västerbotten. Sähköpostiviesti 11.9.2015.

Bruce Trail Conservancy. 2015. Viitattu 7.10.2015 <http://brucetrail.org/pages/trail/using-the-trail>.

CCSO. 2014. Canadian Council of Snowmobile Organizations. Viitattu 7.10.2015 <http://www.ccsso-ccom.ca/whoare1.html>.

Cycletourer website. 2015. Viitattu 23.9.2015

<http://www.cycletourer.co.uk/cycletouring/sweden.shtml>.

DNT - the Norwegian Trekking Association. Viitattu 4.9.2015

http://english.turistforeningen.no/index.php?fo_id=3982.

DNT - the Norwegian Trekking Association - esite: Winter safety in the Norwegian mountains staying safe on ski trips. Viitattu 24.9.2015

http://www2.turistforeningen.no/files/DNT/publikasjoner/Sikkerhetsbrosjyre_A5_VINTER_ENG_TY.pdf

Europe Direct. 2015. Sähköpostiviesti 21.8.2015.

FHWA. 2015. Transportation's Federal Highway Administration. The Recreational Trails Program (RTP). Viitattu 2.10.2015 http://www.fhwa.dot.gov/environment/recreational_trails/.

HowToWilderness.com. 2015. Viitattu 2.10.2015 <http://howtowilderness.com/trail-signs/>.

Jänkälä, S. 2014. Matkailu. Toimialaraportti. Tem:n ja Ely-keskusten julkaisu. Viitattu 13.8.2015. http://www.temtoimialapalvelu.fi/files/2274/Matkailu_joulukuu_2014.pdf.

Kanotguiden.com. 2015. Viitattu 18.9.2015. <http://www.kanotguiden.com/?lang=en>

Karesuando.se. 2015. Kelkkareitit.

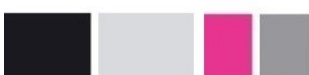
<http://www.karesuando.se/finland/kelkkareitit/skoterleder.htm>

Kilpisjärven luontokeskus. 2015. Puhelinkeskustelu 18.9.2015.

Laki paikkatietoinfrastruktuurista 421/2009. Viitattu 10.9.2015

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090421>.

Larson, G. 2014. City of Duluth cross country ski trail master plan. Minnesota: Gary Larson Sports LLC. Viitattu 29.9.2015 <http://www.duluthmn.gov/media/236230/duluth-cross-country-ski-trail-master-plan-small.pdf>.

LAPIN AMK
Lapland University of Applied Sciences

Vipuvoimaa
EU:lta
2014-2020

Lundin, J. 2003. Att Skylta Skyddad Naturen - en vägledning om skyltar, foldrar, vägvisning, gränsmarkering och Internet. Naturvårdsverket. Viitattu: 11.9.2015.
<http://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/1200/91-620-1233-9/>.

Luonnossa.fi. 2015. Viitattu 4.9.2015 <http://www.luonnossa.fi/Jokamiehenoiseudet-muualla.php>.

Luontoon.fi. 2015. Viitattu 4.9.2015
<http://www.luontoon.fi/retkeilynabc/retkenuunnittelu/retkeilemaanruotsiinjanorjaan/ruotsiin/ruotsinreitit>.

mmm.fi. 2015. Maa- ja metsätalousministeriö. Viitattu 10.9.2015
http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maanmittaus_paikkatiedot/paikkatietojenyhteiskaytto/inspire.html

Nationella Snöskoterrådet. 2015. Viitattu 23.9.2015
http://www.snoskoterradet.se/download/Info_fin.pdf.

Naturvårdsverket. 2015. Viitattu 10.9.2015 <http://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Skyddad-natur/Nationalparker/>.

Naturvårdsverket. 2015. Viitattu 10.9.2015 <http://www.swedishepa.se/About-us/>.

Naturvårdsverket. 2015. Viitattu 10.9.2015
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-8151-9.pdf?pid=3911>.

Norrbotten Länsstyrelsen. 2004. Lumella-Tietoa moottorikelkkailijoille sekä rajoitusalueiden ja reittien karttoja. Viitattu 23.9.2015
<http://www.lansstyrelsen.se/norrbotten/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/djur%20och%20natur/Motortrafik%20i%20Naturen/Fi-Skoterbroschyr-Lumella.pdf>.

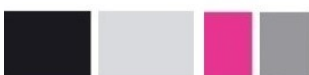
Ontario`s Best Trails. 2006. Guidelines and Best Practices for the. Design, Construction and Maintenance of Sustainable Trails for All Ontarians. Trails for All Ontarians Collaborative Viitattu 7.10.2015
http://www.recpro.org/assets/Library/Trails/ontario_guidelines_bmp_design_construction_maintenance_sustainable_trails.pdf.

Parks Canada. 2015. Viitattu 7.10.2015 <http://www.pc.gc.ca/eng/agen/dp-pd/infosource/index.aspx#en3972>.

Parks Canada. 2007. Parks Canada Identity Program Exterior Signage: Standards and Guidelines. Library and Archives Canada Cataloguing in Publication. Viitattu 7.10.2015
<http://www.pc.gc.ca/eng/docs/bib-lib/docs3.aspx>.

Palokangas, A-P. 2015. Westribe Oy. Toimitusjohtajan kanssa käyty puhelinkeskustelu 18.9.2015.

Pennsylvania Department of Conservation and Natural Resources. 2008. Guidelines for Marking Recreational Trails. Viitattu 2.10
http://www.dcnr.state.pa.us/cs/groups/public/documents/document/dcnr_007076.pdf.

LAPIN AMK
 Lapland University of Applied Sciences

METSÄJÄLLE
 Metsäjätkä

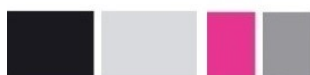

Vipuvoimaa
 EU:lta
 2014-2020

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

- PTTK. 2015. Polish Tourist and Sightseeing Society. Viitattu 25.9.2015 [http://english.pttk.pl/Recreational Trails Program \(RTP\) Database](http://english.pttk.pl/Recreational_Trails_Program_(RTP)_Database). 2015. Viitattu 2.10.2015 <http://recreationaltrailsinfo.org/>.
- Richards, B. 2007. Pathways to Trail Building. Tennessee Department of Environment and Conservation. Recreation Educational Services Division Greenways and Trails Program. Viitattu 2.10.2015 <http://atfiles.org/files/pdf/TNpathways.pdf>.
- RTP. 2014. Recreational Trails Program. Annual Report. A report on the use and benefits of Federal Recreational Trails Program funds across the United States. Viitattu 29.9.2015 http://www.fhwa.dot.gov/environment/recreational_trails/overview/report/2014/report_2014.pdf.
- Skidspår.se. 2015. Viitattu 18.9.2015 <http://www.skidspar.se/>.
- Skoganvarre Villmark. 2015. Viitattu 4.9.2015 <http://www.skoganvarre.com/moottorikelkkailu>.
- Skoganvarre Villmark. 2015. Viitattu 4.9.2015 <http://www.skoganvarre.com/moottorikelkkailu>.
- Snowfunsafaris. 2015. Viitattu 10.9.2015 <http://www.snowfunsafaris.com/Kelkkareitit>.
- Svenska Kanotförbundet. 2015. Viitattu 18.9.2015 <http://www.kanot.com/>.
- Svenska Skidförbundet. 2015. Viitattu 18.9.2015 <http://www.skidor.com/>.
- Svenska Turistföreningen. 2015. Viitattu 10.9.2015 <http://www.svenskaturistforeningen.se/en/Inspiration/ARKIV/1/Allman-fjallinformation/Trail-system/>.
- Sweden's 29 national parks. A Guide To Our Finest Landscapes. 2013. Viitattu 10.9.2015 <http://www.swedishepa.se/About-us/Publikationer/ISBN/8600/978-91-620-8654-1/>.
- Technical Document 7. 2010. Trail Signage Guidelines for the New York State Park System. NYS Office of Parks, Recreation and Historic Preservation Planning Bureau Viitattu 2.10.2015 <http://parks.ny.gov/recreation/trails/documents/TrailsTechnicalStandardsandGuidelines.pdf>.
- Trans Canada Trail. 2015. Viitattu 7.10.2015 <http://tctrail.ca/about-the-trail/facts-about-the-trail/>.
- Valkama, R. 2013. Ulkoilutavat muuttuvat – Katsaus maailmalle. Kansainvälinen ulkoiluiliikuntaolosuhteiden hyvien käytäntöjen Benchmarking-selvitys Uusia monikäyttöisiä liikuntapaikkoja. Suomen latu ry. Viitattu 13.8.2015 http://www.suomenlatu.fi/media/vaikuta/vaikuta-tiedostot/boaf_loppuraportti.pdf.
- Westribe.fi. 2015. Viitattu 10.9.2015 <http://www.westribe.fi/fi/>.
- Wikenståhl, T & Nyström, H-O. 2006. Måttboken med måttuppgifter för fritidsanläggningar. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting. Viitattu 18.9.2015 http://www.skidor.com/ImageVaultFiles/id_95925/cf_104/M-ttboken_skidor.PDF.

Visit Sweden. Ruotsin matkailun virallinen verkkosivusto. Viitattu 23.9.2015
<http://www.visitsweden.com/ruotsi/Aktiviteetit1/Seikkailut-ja-urheilu/Pyorailyloma-Ruotsissa/>.

KUVAT

Kuva 1. Luontoon.fi. 2015. Viitattu 23.9.2015
<http://www.luontoon.fi/retkeilynabc/retkenuunnittelu/retkeilemaanruotsinjanorjaan/ruotsiin/retkikohteitaruotsissa>.

Kuva 2. www.sirkkaimage.com.2015. Viitattu 23.9.2015 http://www.sirkkaimage.com/-/archive/unesco-world-heritage/struve-geodetic-arc/struve-geodetic-arc-in-sweden/kerrojupukka-jupukka-pajala-norrbottens-laani-ru?page=1&per_page=50&search=reitti&search_in_gallery=1.

Kuva 3. Nationella Snöskoterrådet. 2015. Viitattu 23.9.2015
http://www.snoskoterradet.se/download/Info_fin.pdf.

Kuva 4. Nationella Snöskoterrådet. 2015. Viitattu 23.9.2015
http://www.snoskoterradet.se/download/Info_fin.pdf.

Kuva 5. Nationella Snöskoterrådet. 2015. Viitattu 23.9.2015
http://www.snoskoterradet.se/download/Info_fin.pdf.

Kuva 6. Nationella Snöskoterrådet. 2015. Viitattu 23.9.2015
http://www.snoskoterradet.se/download/Info_fin.pdf.

Kuva 7. Nationella Snöskoterrådet. 2015. Viitattu 23.9.2015
http://www.snoskoterradet.se/download/Info_fin.pdf.

Kuva 8. Nationella Snöskoterrådet. 2015. Viitattu 23.9.2015
http://www.snoskoterradet.se/download/Info_fin.pdf.

Kuva 9. 123rf.com. 2015. Viitattu 23.9.2105 http://www.123rf.com/photo_5702485_a-snowmobile-trail-sign-in-longyearbyen-svalbard-norway.html.

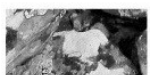
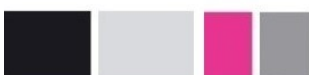
Kuva 10. ylitalot.net. 2012. Viitattu 23.9.2015 <http://www.ylitalot.net/isdalen/>.

Kuva 11. Singletracknarvik.com. 2010. Viitattu 23.9.2105
<http://singletracknarvik.com/laakta/laakta58.html>.

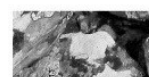
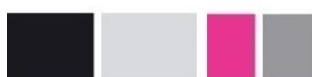
Kuva 12. Norwegian Trekking Association. 2015. Viitattu 23.9.2105
http://english.turistforeningen.no/index.php?fo_id=3982.

Kuva 13. Eynsham Parish Council. 2015. Kuvaaja Sue Osborne. Viitattu 25.9.2105
http://eynsham-pc.gov.uk/processtype_tmm.asp?MenuHeadID=121&ProcessType=41&MenuSubID=177#.

Kuva 14. Hantsweb. 2015. Hampshire County Council. Viitattu 25.9.2105
<http://www3.hants.gov.uk/row/who-can-use.htm>.

- Kuva 15. National parks. 2015. Viitattu 25.9.2015
<http://www.nationalparks.gov.uk/visiting/outdooractivities/rightsofway>
- Kuva 16. Hantsweb. 2015. Hampshire County Council. Viitattu 25.9.2105
<http://www3.hants.gov.uk/row/who-can-use.htm>.
- Kuva 17. National parks. 2015. Viitattu 25.9.2015
<http://www.nationalparks.gov.uk/visiting/outdooractivities/rightsofway>
- Kuva 18. Hantsweb. 2015. Hampshire County Council. Viitattu 25.9.2105
<http://www3.hants.gov.uk/row/who-can-use.htm>.
- Kuva 19. National parks. 2015. Viitattu 25.9.2015
<http://www.nationalparks.gov.uk/visiting/outdooractivities/rightsofway>.
- Kuva 20. Pennsylvania Department of Conservation and Natural Resources. 2008. Guidelines for Marking Recreational Trails. Viitattu 2.10
http://www.dcnr.state.pa.us/cs/groups/public/documents/document/dcnr_007076.pdf.
- Kuva 21. Pennsylvania Department of Conservation and Natural Resources. 2008. Guidelines for Marking Recreational Trails. Viitattu 2.10
http://www.dcnr.state.pa.us/cs/groups/public/documents/document/dcnr_007076.pdf.
- Kuva 22. Pennsylvania Department of Conservation and Natural Resources. 2008. Guidelines for Marking Recreational Trails. Viitattu 2.10
http://www.dcnr.state.pa.us/cs/groups/public/documents/document/dcnr_007076.pdf.
- Kuva 23. Pennsylvania Department of Conservation and Natural Resources. 2008. Guidelines for Marking Recreational Trails. Viitattu 2.10
http://www.dcnr.state.pa.us/cs/groups/public/documents/document/dcnr_007076.pdf.
- Kuva 24. Pennsylvania Department of Conservation and Natural Resources. 2008. Guidelines for Marking Recreational Trails. Viitattu 2.10
http://www.dcnr.state.pa.us/cs/groups/public/documents/document/dcnr_007076.pdf.
- Kuva 25. Pennsylvania Department of Conservation and Natural Resources. 2008. Guidelines for Marking Recreational Trails. Viitattu 2.10
http://www.dcnr.state.pa.us/cs/groups/public/documents/document/dcnr_007076.pdf.
- Kuva 26. Pennsylvania Department of Conservation and Natural Resources. 2008. Guidelines for Marking Recreational Trails. Viitattu 2.10
http://www.dcnr.state.pa.us/cs/groups/public/documents/document/dcnr_007076.pdf.
- Kuva 27. Technical Document 7. 2010. Trail Signage Guidelines for the New York State Park System. NYS Office of Parks, Recreation and Historic Preservation Planning Bureau Viitattu 2.10.2015
<http://parks.ny.gov/recreation/trails/documents/TrailsTechnicalStandardsandGuidelines.pdf>.
- Kuva 28. Larson, G. 2014. City of Duluth cross country ski trail master plan. Minnesota: Gary Larson Sports LLC. Viitattu 2.10.2015 <http://www.duluthmn.gov/media/236230/duluth-cross-country-ski-trail-master-plan-small.pdf>.

Kuva 29. HowToWilderness.com. 2015. Viitattu 2.10.2015 <http://howtowilderness.com/trail-signs/>.

Kuva 30. HowToWilderness.com. 2015. Viitattu 2.10.2015 <http://howtowilderness.com/trail-signs/>.

Kuva 31. HowToWilderness.com. 2015. Viitattu 2.10.2015 <http://howtowilderness.com/trail-signs/>.

Kuva 32. HowToWilderness.com. 2015. Viitattu 2.10.2015 <http://howtowilderness.com/trail-signs/>.

Kuva 33. HowToWilderness.com. 2015. Viitattu 2.10.2015 <http://howtowilderness.com/trail-signs/>.

Kuva 34. HowToWilderness.com. 2015. Viitattu 2.10.2015 <http://howtowilderness.com/trail-signs/>.

Kuva 35. Ontario`s Best Trails. 2006. Guidelines and Best Practices for the. Design, Construction and Maintenance of Sustainable Trails for All Ontarians. Trails for All Ontarians Collaborative Viitattu 7.10.2015
http://www.recpro.org/assets/Library/Trails/ontario_guidelines_bmp_design_construction_maintenance_sustainable_trails.pdf.

Kuva 36. Bruce Trail Conservancy. 2015. Viitattu 7.10.2015
<http://brucetrail.org/pages/trail/using-the-trail>.

Kuva 37. Bruce Trail Conservancy. 2015. Viitattu 7.10.2015
<http://brucetrail.org/pages/trail/using-the-trail>.

Kuva 38. Bruce Trail Conservancy. 2015. Viitattu 7.10.2015
<http://brucetrail.org/pages/trail/using-the-trail>.

